

บทคัดย่อ

โครงการนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและทดสอบรูปแบบการพัฒนาชุมชนในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง โดยนำองค์ความรู้จากการวิจัยและพัฒนาชุมชนต้นแบบโครงการหลวงที่เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคมบนพื้นที่สูง มาเป็นแนวทางการพัฒนาเพื่อยกระดับชุมชนตามกรอบตัวชี้วัดการพัฒนาชุมชนต้นแบบโครงการหลวง 3 ลักษณะภูมิสังคม ได้แก่ ชุมชนที่ทำนาข้าวเป็นหลัก ชุมชนป่าเมี่ยง และชุมชนที่มีฐานจากการปลูกฝิ่น โดยมีกรอบตัวชี้วัดการพัฒนาชุมชนต้นแบบโครงการหลวง 3 ด้าน 21 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย ด้านเศรษฐกิจ 5 ตัวชี้วัด ด้านสังคม 8 ตัวชี้วัด และด้านสิ่งแวดล้อม 8 ตัวชี้วัด โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนแต่ละตัวชี้วัดตั้งแต่ 1-5 ค่าคะแนนรวมทั้ง 3 ด้านเท่ากับ 105 คะแนน ซึ่งเป้าหมายตัวชี้วัดของชุมชนต้นแบบโครงการหลวงต้องมีค่าคะแนนประเมินเฉลี่ยอยู่ที่ระดับไม่น้อยกว่า 4 ซึ่งผลการศึกษาสรุปดังนี้ (1) คัดเลือกพื้นที่นำร่องศึกษาตามบริบทภูมิสังคม 6 พื้นที่ ประกอบด้วย ชุมชนป่าเมี่ยง 2 พื้นที่ ได้แก่ บ้านแม่แ่มะ โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงปางมะโอ และบ้านแม่พริก โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงวาวี ชุมชนที่ทำนาข้าวเป็นหลัก 2 พื้นที่ ได้แก่ บ้านห้วยโตน โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงบ่อเกลือ และบ้านปางยาง โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงปางยาง ชุมชนที่มีฐานจากการปลูกฝิ่น 2 พื้นที่ ได้แก่ บ้านแม่มะลอ โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงแม่มะลอ และบ้านปางหินฝน โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงปางหินฝน (2) ผลการประเมินสถานภาพชุมชนตามกรอบตัวชี้วัดการพัฒนาชุมชนต้นแบบโครงการหลวง พบว่า ส่วนใหญ่มีคะแนนอยู่ระหว่าง 54-66 คะแนน จัดอยู่ในระดับ 2-3 โดย บ้านแม่แ่มะมีคะแนนรวม 56 คะแนน (ระดับ 2) บ้านปางยาง คะแนนรวม 66 คะแนน (ระดับ 3) บ้านห้วยโตน คะแนนรวม 54 คะแนน (ระดับ 2) บ้านแม่มะลอ คะแนนรวม 60 คะแนน (ระดับ 2) และบ้านปางหินฝน คะแนนรวม 64 คะแนน (ระดับ 3) (4) วางแผนและทดสอบกิจกรรมเพื่อยกระดับการพัฒนาตามกรอบตัวชี้วัดร่วมกับชุมชนนำร่อง พบว่าส่วนใหญ่เน้นกิจกรรมตามตัวชี้วัดที่ 1.1 มีชนิดพืช/สัตว์ให้เกษตรกรเลือกประกอบอาชีพได้เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคม ซึ่งคัดเลือกกิจกรรมทดสอบการปรับระบบการปลูกชนิดพืชให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ และการปลูกไม้ผลแบบผสมผสานในพื้นที่ลาดชัน ภายใต้ระบบการอนุรักษ์ดินและน้ำ และการปลูกพืชท้องถิ่นที่มีศักยภาพ และตัวชี้วัดที่ 3.5 มีการฟื้นฟูและอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพของป่าธรรมชาติ ซึ่งได้สำรวจรวบรวมข้อมูลความหลากหลายและภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์พืชท้องถิ่นของชุมชน รวมทั้งคัดเลือกพืชสำคัญและนำมาเพาะขยายพันธุ์เพื่อเพิ่มปริมาณสำหรับการฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ และ การใช้ประโยชน์อย่างต่อเนื่องยั่งยืน

คำสำคัญ พื้นที่สูง ชุมชนต้นแบบโครงการหลวง การพัฒนาอย่างยั่งยืน ตัวชี้วัด เศรษฐกิจพอเพียง ภูมิสังคม

Abstract

The research project aims to study and test the community development model by using the knowledge from previous study in the Royal Project areas. The total 3 criteria's and 21 indicators included 5 economic indicators, 8 social indicators and 8 environmental indicators were used as the guideline for setting appropriate geosocial based development program of each community. The scoring of each indicator using the 5-point scale, with totally 105 points. The Royal Project development model must be assessed on average at least 4. The 5 communities of the Highland Development Project using Royal Project System were selected as pilot area, consisted of Ban Mae Mae (Assam tea community), Ban Pang Yang and Ban Huay Tone (Rice growing community), Ban Mae Ma Lor and Ban Pang Hin Fon (Opium eliminated community). The results of pre-evaluation of development status in each pilot areas ranged from 54-66 points (defined to level 2-3). Ban Huay Tone, Ban Mae Mae, Ban Mae Ma Lor, Ban Pan Hin Fon and Ban Pang Yang had the total score of 54 (level 2), 56 (level 2), 60 (level 2), 64 (level 3), and 66 (level 3), respectively. The activity planning to enhance the development was set up by participatory action of local communities and all sectors. Most of the activities were based on the indicator 1.1: There are many kinds of plants / animals to be employed and the indicator 3.5: Restoration and conservation of biodiversity in natural forest.

Keywords: Highland, Royal project model, Sustainable development, Indicator, Sufficiency economy, Social geography